

บทความพิเศษ

วพม.กับการประกันคุณภาพการศึกษา

ศาสตราจารย์ พลตรี นายแพทย์ วิบูล ลี้สกุล

วพม. ได้รับการสถาปนาเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2518 โดยคำสั่งกระทรวงกลาโหม เป็นโรงเรียนแพทย์ทหารสังกัดกองทัพบก โดยได้รับความร่วมมือและ สนับสนุนจากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (เตรียมแพทย์) และ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล รั้งนักเรียนแพทย์ทหารจากปีละ 32 นาย (พ.ศ. 2518) เพิ่มขึ้นเป็น 65 นาย (พ.ศ. 2536) และเป็น 100 นาย (พ.ศ. 2548) จำนวนที่เพิ่มขึ้นจากการที่ วพม. เข้าร่วมโครงการผลิตแพทย์เพิ่มของทบวงมหาวิทยาลัย และ กระทรวงสาธารณสุขตามลำดับ จนกระทั่งปัจจุบันได้ผลิตบัณฑิตแพทย์สำเร็จไปแล้ว 24 รุ่น

ตลอดระยะเวลาการดำเนินการดังกล่าว วพม. ได้เข้าร่วมดำเนินงานกับกลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยผู้อำนวยการ วพม. จะอยู่ในคณะกรรมการอำนวยการ (เป็นคณบดีคณะแพทยศาสตร์ต่างๆ) และ รองผู้อำนวยการวพม. ฝ่ายวิชาการจะอยู่ในคณะกรรมการบริหาร (เป็นรองคณบดีฝ่ายวิชาการของคณะแพทยศาสตร์ต่างๆ) มีกำหนดการประชุมกรรมการทั้งสองคณะร่วมกันทุก 3 เดือน และ คณะกรรมการบริหารทุกเดือน โดยหมุนเวียนสถานที่ประชุมไปยังคณะแพทย์ต่างๆ ทั้งในส่วนกลาง และ ส่วนภูมิภาค ทั้งนี้มีเลขาธิการกลุ่มสถาบันฯ เป็นผู้ประสานงานและกำกับดูแล ให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ หน้าที่ของกลุ่มสถาบันฯ จึงมีความสำคัญในการวางแผน และ แนวทางดำเนินการพัฒนาการศึกษาแพทยศาสตร์ของประเทศ ควบคุมดูแลมาตรฐานของการบริหารจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผลบัณฑิตแพทย์ในด้านต่างๆ นอกเหนือจากที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละคณะ ทั้งนี้กลุ่มสถาบันฯ เป็นองค์กรอิสระที่ได้รับความเชื่อถือ ให้การยอมรับ และรับมอบหมายงาน ร่วมมือกับแพทยสภา และ กระทรวงสาธารณสุข ในภารกิจสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับแพทยศาสตร์ศึกษาตลอดมา

การทำงานของกลุ่มสถาบันฯ จึงทำให้ทุกคณะแพทยศาสตร์ได้รับรู้ถึงความเคลื่อนไหว และ การเปลี่ยนแปลงของคณะต่างๆ ได้ช่วย และ สนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้รักษามาตรฐานการศึกษาแพทยศาสตร์ให้อยู่ในระดับสูง เป็นที่ยอมรับของสังคม การอุดมศึกษาในระดับชาติ และนานาชาติ

การพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา

กลุ่มสถาบันฯ ได้ริเริ่มดำเนินโครงการการประกันคุณภาพการศึกษาแพทยศาสตร์ (Quality Assurance) โดยการสนับสนุนของทบวงมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2541 วพม. ได้สมัครเป็นหนึ่งในห้าคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งเข้าร่วมในโครงการนำร่องนี้ ทำให้ วพม. ได้รับการสนับสนุนและเรียนรู้ถึงขบวนการต่างๆ มีการจัดระบบประกันคุณภาพฯ ขึ้นภายใน วพม. โดยมีการประชุมสัมมนา ผูกอบรม จัดระบบต่างๆขึ้นในทุกภาควิชาของ วพม. และ กองต่างๆ ทางคลินิกของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ ที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งพร้อมรับการตรวจสอบ (Audit) จากคณะกรรมการตรวจสอบฯ ร่วมของกลุ่มสถาบันฯ และ ทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ 14-17 มีนาคม 2542 มีผลให้ผ่านการตรวจสอบดังกล่าว

ใน พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2542) ได้กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นในทุกสถาบัน และทุกระดับการศึกษาของชาติ ทั้งจะต้องผ่านการประเมินของ “สำนักงานรับรองมาตรฐาน และ ประเมินคุณภาพการศึกษา” (องคกรมหาชน) - สมศ. ภายใน พ.ศ. 2548

ในระหว่าง พ.ศ. 2542-2545 ทบวงมหาวิทยาลัยได้เร่งขับเคลื่อนกระบวนการนี้เข้าไปยังสถาบันฯ อุดมศึกษาต่างๆ มีการจัดการประชุมสัมมนา ผูกอบรม เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านต่างๆ รวมทั้งการผูกอบรมผู้ประเมิน กลุ่มสถาบันฯ ได้ร่วมดำเนินการพัฒนาไปด้วยกัน มีการพัฒนาดัชนี ชีววัด และ เกณฑ์มาตรฐานในองค์กรประกอบทั้ง 9 ตามที่กำหนดโดยทบวง

มหาวิทยาลัย อาจารย์ ววม.ได้เข้าร่วมการประชุม และ การทำงาน ด้านต่างๆ ซึ่งมีผลต่อเนื่องมาสู่การปรับปรุงภายในองค์กรของ ววม. เพื่อให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และ เป้าหมายของ ววม.

เมื่อมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาในทุกภาควิชาแล้ว คณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพฯ ของ ววม. จึงให้ ภาควิชาได้ประเมินตนเอง หลังสิ้นสุดปีการศึกษา 2543 โดยใช้ ดัชนี และ เกณฑ์ ของกลุ่มสถาบันฯ เป็นหลัก และ การประเมิน ภายใน (ววม.) ครั้งที่ 1 ระหว่าง 19 มีนาคม-26 มิถุนายน 2544 และ ครั้งที่ 2 ระหว่าง 8 ตุลาคม 2544-24 มกราคม 2545 การ ดำเนินการครั้งที่ 1 ทำให้ได้เรียนรู้ถึงขั้นตอน และ วิธีการประเมิน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ของผู้ประเมิน และ ผู้รับการประเมิน ได้เห็น ปัญหาต่างๆ หลายประการ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข ก่อนที่จะ ดำเนินการครั้งที่ 2 โดยในครั้งหลังนี้ได้เชิญอาจารย์จากคณะ แพทยศาสตร์อื่น เข้ามาร่วมเป็นคณะผู้ประเมินภายใน ซึ่ง ได้รับ ผลเป็นที่พอใจระดับหนึ่ง

การประเมินตนเองของภาควิชาฯ และ ของ ววม. กำหนดให้ มีทุกสิ้นปีการศึกษา ในปีการศึกษา 2544 มีการประเมินภายใน ระหว่าง 3 มิถุนายน-16 สิงหาคม 2545 หลังจากนั้น ววม. ได้ ทำการประเมินตนเอง จัดเตรียมเอกสาร และ หลักฐานอ้างอิง ต่างๆ เพื่อเตรียมรับการประเมินจากคณะกรรมการผู้ประเมินจาก กลุ่มสถาบันฯ และ ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้าตรวจเยี่ยม และ ประเมินระหว่างวันที่ 11-13 กันยายน 2545 การประเมินครั้งนี้ ได้ผ่านไปด้วยดี ได้รับคำแนะนำย้อนกลับจากคณะกรรมการผู้ ประเมิน ที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง และ พัฒนาหลาย ประการ ต่อมาจึงได้รับการตรวจเยี่ยม และ ประเมินฯ ภายนอก สำหรับปีการศึกษา 2546 จากคณะผู้ประเมินคุณภาพภายนอก “สำนักงานรับรองมาตรฐาน และ ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์ กรมหาชน) “ -สมศ. ระหว่างวันที่ 20-22 ธันวาคม 2547 (ในขณะที่เขียนบทความนี้ ม ยังไม่ได้รับรายงานผลการประเมินอย่างเป็นทางการจาก สมศ.)

นอกจากนี้ เนื่องจาก ววม. เป็นโรงเรียนแพทย์ทหารในสังกัด กองทัพบก จึงได้รับการตรวจสอบจากกรมยุทธศึกษา กองทัพบก เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2547 และ รับการประเมินภายในจาก กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด ระหว่างวันที่ 18-20 สิงหาคม 2547

ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2546 กลุ่มสถาบันฯ ได้เริ่มโครงการกับ สำนักงานเพิ่มผลผลิตแห่งชาติในการนำระบบ TQA-Thailand Quality Award มาใช้ในการดำเนินการประกันคุณภาพการ ศึกษา โดยมีคณะแพทยศาสตร์นำร่อง 4 คณะ ส่วน ววม. ควร จะได้พิจารณาความเหมาะสมในการดำเนินการต่อไป

ววม. ได้อะไรจากการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้ววม. ได้ประเมิน ตนเองอย่างจริงจัง รู้จุดอ่อน จุดแข็งของตน ทำให้เกิดการดำเนินงาน ที่เป็นระบบและ เป็นทีมที่มีคุณภาพมากขึ้น มีการวางแผนยุทธ ศาสตร์ เพื่อนำ ววม. ไปสู่เป้าหมาย มีการประเมินการดำเนินงาน ต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข ทำให้ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรต่างๆ และ นักเรียนแพทย์ทหารได้รับรู้ และ ตระหนัก ถึงบทบาทของตนดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นโอกาสที่ดีของ ววม. เพราะ ววม. เป็นโรงเรียนแพทย์ทหารมีสิ่งแวดล้อมทั้งทหาร และ ภาควิชาชีพ ซึ่งแตกต่างไปจากโรงเรียนทหาร และ สถาบันอุดม ศึกษาอื่นๆ ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้ย้าเห็นความ แตกต่างเหล่านี้ ซึ่งมีทั้งข้อดีข้อเสียซึ่งควรทำให้ผู้ที่รับผิดชอบทั้ง หลายได้สำนึก และ ดำเนินการไปในกรอบขององค์กรที่มีคุณภาพ มีธรรมาภิบาล พร้อมด้วยคุณธรรม และ จริยธรรมแห่งวิชาชีพ และเกียรติศักดิ์ ของแพทย์ทหาร

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม คือ การปรับโครงการภายใน และ การบริหารบางส่วนเพื่อเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มี คุณภาพ อาทิ จัดตั้งสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา หน่วย แพทยศาสตร์ศึกษา ววม. และ สำนักงานส่งเสริมสนับสนุนงาน วิจัย เป็นต้น ให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดหลักสูตรอบรม ประชุมปฏิบัติการ พัฒนาอาจารย์ และ บุคลากรทั้งใน ววม. และ รพ.ร. 6 เกี่ยวกับ งานด้านแพทยศาสตร์ศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนา หลักสูตร และ การประเมินผล การวิจัยทางการแพทย์ และ วิทยาศาสตร์การแพทย์ การบริหาร การบริการ การงบประมาณ และ อื่นๆ (ในขณะที่เขียนที่ทางด้าน รพ.ร. 6 ได้มีการดำเนินงานต่างๆ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เพื่อการประกันคุณภาพ โรงพยาบาล)

เป้าหมายของ ววม. นอกจากให้ได้มาตรฐานการศึกษาแล้ว จะต้องให้สถาบันสามารถปรับเปลี่ยน และ พัฒนาตัวเองให้ทันต่อ

การเปลี่ยนแปลงของวิชาการ สังคม และ ความเป็นสากล ให้พัฒนาก้าวหน้าสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และ วิชาชีพ เป็นที่ยอมรับ หรือ สามารถแข่งขันกับสถาบันอื่นๆ ได้ สิ่งชี้วัดที่ดีที่สุด คือ ผลผลิตบัณฑิตแพทย์ทหารที่มีคุณภาพสูง และผลงานทางวิชาการ และการบริการทางการแพทย์ของคณาจารย์ทั้งหลาย

อุปสรรคในการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษา

ในการดำเนินงาน อุปสรรคที่สำคัญประกอบด้วยเรื่อง คน วัสดุภัณฑ์ และ ค่านิยม วัฒนธรรมองค์กร ระบบงานสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนต่างๆ ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากที่อื่นๆ แต่เป็นปัญหาที่ยากลำบาก และ มากกว่าที่อื่น

เรื่อง ของการปรับเปลี่ยนแนวคิด แนวปฏิบัติ และ วัฒนธรรมขององค์กร ดูจะเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้เกิดการยอมรับ เกิดความร่วมมือ เห็นคุณค่า และ เกิดความมุ่งมั่นร่วมกัน ที่จะดำเนินการต่อเนื่องไป วพม. ได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แม้ว่า วพม. จะได้ผ่านกระบวนการมาครบถ้วนจนรับการตรวจเยี่ยม และ ประเมินจาก สมศ. แล้ว ความสนใจ มุ่งมั่นดังกล่าวเกิดขึ้นในคนกลุ่มเล็ก ขณะที่กลุ่มใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ถาวร และ ไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะระบบ และ สิ่งแวดล้อมภายในไม่เกื้อหนุน หรือ เอื้ออำนวยให้ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น ได้รับความพอใจ อิ่มเอิบใจ หรือ เกิดสุขใจอย่างแท้จริง

ระบบงานของ วพม. และ รพ.ร. 6 ซึ่งอาจารย์ต้องรับภารกิจต่างๆ หลายด้านนอกเหนือจากงานด้านการเรียนการสอน การบริการส่วนวิชาชีพ และ การวิจัย ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีภาระเพิ่มมากขึ้น

การเตรียม การเก็บ และ การค้นคว้าหาหลักฐานข้อมูลต่างๆ เป็นเรื่องที่ใช้เวลามาก ในหลายภาควิชามีปัญหา เนื่องจากไม่สามารถพัฒนาระบบ หรือ พัฒนาเจ้าหน้าที่ให้ทำงานได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และ มีความต่อเนื่อง การแก้ปัญหาในอนาคตคงจะต้องพยายามใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจัดการให้มากกว่านี้ แต่แม้จะได้มองเห็นปัญหาตลอดมาของระยะที่ดำเนินการ การสนับสนุน และ การเปลี่ยนแปลงนี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ การทำงานอย่างไม่เป็นแผนงาน ยังเป็นเรื่องปกติในหลายหน่วยงาน หรือ แม้มีแผนงานแล้ว แต่ไม่สามารถดำเนินการให้ลุล่วงไปตามแผน หรือ ทำการประเมินผลงานนั้นได้ สิ่งเหล่านี้

เป็นกลไกที่สำคัญในการที่จะพัฒนาคุณภาพของหน่วยงาน ซึ่งจะต้องช่วยกันผลักดันต่อไป

อนาคตของ วพม.

การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของ วพม. ทำให้มองเห็นถึงอนาคตของ วพม. ที่ไม่ชัดเจน การที่ วพม. เป็น “โรงเรียนทหาร” สังกัดอยู่กับ “ศูนย์การแพทย์พระมงกุฎเกล้า” “กรมแพทย์ทหารบก” “กองทัพบก” และ “กระทรวงกลาโหม” ซึ่งเป็นระบบการบังคับบัญชาหลายระดับ และ หลายขั้นตอน เป็นกรอบที่ทำให้การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา และ การเจริญก้าวหน้า เป็นไปได้ลำบาก ไม่สามารถยืนอยู่บนขาตัวเองได้ แม้จะรู้ปัญหาหลายสมัย แม้จะวิเคราะห์ตนเอง ใช้จุดอ่อน จุดแข็งเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ แต่เป็นการวางแผนซึ่งไม่ค่อยได้นำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

ในยุคสมัยของรัฐบาล “คิดใหม่ ทำใหม่” “สี่ปีซ่อม สี่ปีสร้าง” ซึ่งปรับตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ พยายามปรับเปลี่ยน วัสดุภัณฑ์ พฤติกรรม และ วัฒนธรรม ของระบบราชการ เพื่อนำมาพาชาติได้ก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าจะเป็นโอกาส และ สภาวะแวดล้อมที่ผู้บริหารของ วพม. และ ระดับเหนือได้ให้ความสนใจแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง ไม่ใช่คิดอยู่ในกรอบเดิมล้าหลัง งานจะสำเร็จได้ย่อมต้องแก้ปัญหาร่วมกัน ในทุกฝ่าย ทุกระดับ

วพม. เป็นสมบัติของชาติ มีไซของหน่วยใดหน่วยหนึ่ง วพม. ได้รับงบประมาณลงทุน และ พัฒนามาเป็นจำนวนมากจากรัฐบาล ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา จำนวนไม่มากจากสายงานโดยตรง มีการพึ่งพาอาจารย์ และ ทรัพยากรของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า (ซึ่งเสมือนหน่วยงานที่แยกจากกัน) แต่ วพม. ได้เจริญขึ้นอย่างมากในช่วง 12 ปี หลังนี้อย่างชัดเจน เพราะงบประมาณทางอ้อมจากการไปอาสาร่วมโครงการผลิตแพทย์เพิ่มให้แก่ชาติ ของทบวงมหาวิทยาลัย และ กระทรวงสาธารณสุข ในขณะที่มีหลายมหาวิทาลัย พยายามจะตั้งคณะแพทยศาสตร์ขึ้นโดยที่ไม่มีทรัพยากรอาจารย์ที่พร้อม เช่น วพม. แต่ วพม. เองกลับไม่สามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ตามศักยภาพที่มีอยู่ เพราะปัญหาของระบบโครงสร้าง ค่านิยม และ แนวคิดแบบเก่าๆ ถึงเวลาแล้ว หรือ ยังที่เราจะร่วมมือกันจริงจังเสียทีเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้เกิดเป็นประโยชน์ของ วพม. และ ของชาติ